

Szentháromság ünnepe után 21. vasárnap

► Jer 29,1–14

Otthon idegenben?

A vasárnap jellege

A vasárnap témája: „Járjunk elhívásunkhoz méltóan – a hit harcában!” Elsőre kifejezetten harcias tartalmat várnánk ezen a vasárnapon. Megerősíti ezt Jánossy, mikor a hitben tusakodó *ecclesia militans* képét rajzolja elénk (idézi FARKAS 2017, 396. o.). Ehhez képest textusunk harciassága éppen a vereség utáni *modus vivendi* megtalálásáról szól. Nem külső ellenséggel, hanem a nép saját irreális és veszélyes álmaival kell harcolni a józanság jegyében.

Exegetikai, kortörténeti szempontok

Egy levél első része textusunk, amelyet a babiloni fogságban lévők vezetőinek és az egész népnek címez Jeremiás. Egyfajta diplomáciai levélként (ALLEN 2008, 323. o.) viszi magával egy hivata-

los ügyben úton levő küldöttségnek egy – valószínűleg Jeremiással szimpatizáló – tagja a távoli birodalmi fővárosba, Babilonba.

Kiemelkedő történelmi szituációban szólal meg a próféta üzenete, korának nagy társadalmi kérdését tematizálja megdöbbenő állásfoglalásával. A fogság első hullámában, Kr. e. 597-ben elhurcoltak helyzetével és jövőjével foglalkozik. Miközben a Jeruzsálemben maradtak azt gondolják, hogy ők Isten kegyelméből maradhattak, és ők a zsidóság folytatói (amire a tények alapján minden okuk megvan), addig az elhurcoltakon a csüggedés uralkodik. A gyors szabadulás vágya és a mindennapi élet szervezésének gondjai egyszerre jelentkeznek az idegen környezetben. Jeremiás állítása amennyire világos, annyira botrányos ebben a kontextusban: a fogság hosszú lesz, be kell rendezkedni, és ez a fogságban lévő csoport a zsidóság jövőjének hordozója (BRUEGGEMANN 1998, 260. o.).

A béke egy versben háromszor szerepel, egy háborúban lévő országban érthetően, csak éppen megvalósulásának helyszíne a meglepő: nem Júda, hanem Babilon (ALLEN 2008, 324. o.). A magyar fordítások közötti különbség is visszaadja a *salom* többes jelentését. A legújabb (RÚF) a város jólétén, a korábbi (ÚF) a város békességén való munkálkodásra szólít fel. A *salom* sokszor kiemelt gazdag tartalmát ebben a helyzetben különösen világosan érezhetjük. A testi-lelki béke, az anyagi jólét és a jóllét lelki dimenziói mind az emberi kiteljesedés részei. Az a fajta létbiztonság és prosperitás, amelyről itt szó van, olyan társadalmi cél, amely a foglyok számára is előnyös. Egy bezárkózó, ellenséges kisebbség nemcsak a társadalmi harmónia, de a lelki példaadás lehetőségét is elzárja. Komoly missziói felelősséget ruház ezzel a sérült kis közösségre Jeremiás levele (BRUEGGEMANN 1998, 257. o.). Kivételes hang ez a Babilonnal szemben ellenséges bibliai üzenetek között, ahol az elkülönülés, a saját identitás őrzése a feladat. Kockázatos nyitásra hívja Jeremiás a kintieket, ahol Isten terve a garancia a megmaradásra. Ő döntött az elvitelről, ő tart meg, ő ad békét, amelyen munkálkodni kell, és ő ad reményt a távoli visszatérés ígéretével.

Teológiai témák

Isten gondviselése és aktív szerepe a történelemben nyilvánvaló teológiai témája textusunknak. Szintén izgalmas etikai kérdés az a magatartás, amelyre Jeremiás hív. Az ellenoldal nemzeti büszkeségét jogosan sérti, és kollaborációnak, peszsimizmusnak tűnik szemükben az idegenben lévőeknek adott prófécia. Isten útja néha még a nemzeti érzés alapigazságaival ellentétes irányba is vezethet. Az igaz és a hamis prófécia közötti különbségtétel nehézségét könnyű belátni, ha a levél babiloni olvasóinak kényelmetlen helyzetébe képzeljük magunkat. Kinek higgyünk, honnan tudjuk, hogy ő képviseli Isten valós akaratát? Ez a kérdés a relatív igazságok és komplex problémák

korában fokozottan érvényes. Jeremiás már bizonyított, korábbi prófécijája az egyiptomi szövetség kudarcáról megvalósult. A prófécia pedig a jelenben mutatja józanságával valóságát.

Ószövetségi textusunk erős krisztológiai tartalommal is rendelkezik, amire BRUEGGEMANN kommentárja (1998, 260. o. 35. jegyz.) külön emlékeztet, a megvetett és bukott végső diadalában (1Kor 1,18–25; Fil 2,5–11).

Az igehirdetés felé

Levélírás

Napjainkban is előfordul, hogy különösen fontos közéleti ügyekben mértékadó értelmiségiek, akár egyházi vezetők olyan levelet fogalmaznak meg, amelynek címzettje a legszélesebb nyilvánosság. Van egy pont, ahol meg kell szólalni, és nem könnyű eldönteni, mikor. Ennél már csak az a nehezebb, ha a megszólalás tiszta lelkiismereti meggyőződésből indul, de széles rétegek véleményével ellenkezik, és a hősiességgel, a nemzeti mítoszokkal megy szembe. Jeremiásnak ezt kell tennie. Honnan van bátorsága hozzá, mi a motivációja, és mit tanulhatunk mi tőle?

Mit szólnak hozzá?

Bizonyos szempontból könnyű dolga van, hiszen az üzenetet Istentől kapja, ami miatt nem kell kételkednie álláspontja helyességében. Csak-hogy ezt a többiek nem tudhatják biztosan, hiszen a konkurens próféta vagy a jeruzsálemi vezetés nem ugyanezt mondja. Számolnia kell azzal, hogy azonnal meg fogja kapni az „idegen érdekek képviselője”, „nemzetietlen”, „hitetlen” és „gyáva” jelzőket. Ugyanakkor szeme előtt sokkal inkább a kétségbeesett helyzetű babiloni foglyok lehetnek, hozzájuk pedig igazi lelkigondozói üzenetként érkezhetsz meg a próféta szava. Rövid távon útmutatás a mindennapi viselkedésre, hosszú távon a remény biztató hangja, hogy van értelme elviselni a jelen viszontagságait, mert Isten terében ennek helye van.

És mi?

Mint az ószövetségi politikai textusoknál általában, ott a kérdés: hol és mennyiben vonatkozik ez ránk, mit mond nekünk évezredekkel később? Néhány éve sajnos sokkal közelebb vagyunk ahhoz a valósághoz, amelyről ezek a textusok szólnak (járvány, menekültek, háború és béke új értelmet kaptak). Bár sokan úgy érzik, ez a fő dolgunk, mégsem olyan egyértelmű, hogy nekünk is ilyen világos politikai üzenetekkel kell megjelenünk közösségünk aktuális ügyeiben. Ez a prófétai lendület mindig az egyik lehetséges opció, amelyet mégis érdemes megvizsgálni. Itt is igaz: utólag bölcs az ember. Ki volt az igaz és ki a hamis próféta? – ez csak a jövőben, az események bekövetkezése után derül ki biztosan. Ez a túlzott prófétai lendületünket kritikával kell illesse, nehogy pótcselekvés és tévedés legyen a vége. Ugyanakkor ha hitünk, a ránk bízott üzenet alapján világos a helyzetértékelésünk, akkor vállalni kell a megszólalást, ha tudjuk is, hogy kemény elutasítást fogunk kapni. Kicsiben és nagyban ezt a nehéz mérlegelést minden kereszténynek sűrűbben el kell végeznie, mint sokszor gondoljuk.

Néhány gondolat a jelen útkereséséhez

A béke összekapcsolódik

Bár a Bibliában bőven találunk a világtól elkülönülésre szólító ó- és újszövetségi ígéretet, és a beolvadás, a korszellemnek engedelmesség veszélyei ismertek, ez az ige az együttműködésre hív, akár az ellenséggel is, akivel most már sorsközösségbe kerültünk. Míg korábban ellenérdekeltek voltunk, győzelmével most már ő adja a nagyobb kontextust, amelyben léteznünk kell. A tényeket azért fogadja el, mert Isten kezét és szándékát fedezi fel benne. Van-e ilyen lehetőségünk saját ügyeinkben? Megsejthetjük-e Isten kezének munkáját a minket érintő sorsfordulókban?

A vereség nem a vég

A sorsforduló lehet negatív, lehet vereség, de ez nem jelenti minden elvesztését. Józanul kell megítélni helyzetünket. Meg kell találni a radikálisan megváltozó körülmények között is a mindennapi élet, az istenhit helyét és új lehetőségeit. Az ember életében Isten az egyetlen állandó, még hitünk is ingadozik hozzá képest.

A büszkeségből engedni keresztény erény

Az előző gondolatból következik, hogy a veszteség elfogadásakor a büszkeségünktől, a dactól, a revans vágyától is meg lehet szabadulni. Különböző foglyai maradunk vereségünknek. A Krisztusban kapott szabadság minden földi úrral szemben és minden zsákutcának megélt szituációban megadja az autonómiát a hívó embernek. Nyugodtan el lehet engedni a bosszú, a kesergés vigasztát, mert tudjuk, vannak nagyobb összefüggések. Hogy ezt mennyire nehéz megtenni, azt gyakran láthatjuk keresztény közösségeinkben, saját konfliktusainkban.

Az igaz prófécia a helyes üzenet kimondása helyes időben Jeremiás tanulsága, hogy Isten történeti tervében részesedni a feladatunk, nem pedig saját terveinkhez Isten támogatásának megszerzése. Isten gondviselő munkájába hív, hogy aktív kereséssel, kapcsolatfelvétellel forduljunk felé, ami a jövő záloga. Pesszimizmus és keserűség a legáltalánosabb lelkiállapot, különösen mifelénk. Isten még a nekünk idegen és ellenszenves környezetben is reményteli jövőt tud adni. Amikor csalódtunk magunkban, mert veszítettünk, amikor kicsinek és idegennek érezzük magunkat az idegen világban, amikor legszívesebben biztonságot adó kereteink közé menekülnénk, Isten akkor és ott ad feladatot, otthont és újjalást.

Keresztények számára ez a normalitás: gondoljunk az első keresztények életére a Római Birodalom globális nagyvárosaiban, a Názáreti Jézus hídépítő csodáira Kapernaumban vagy a felátadott Krisztus minden emberi tapasztalatot

és reményt meghaladó győzelmére a kereszttel. Ezt jó tudatosítani és erre jó meghívni az újra és újra kiábránduló, fásult mai igehallgatókat.

Javaslatok az istentisztelethez

Énekek

A javasolt énekek (EÉ 438, 451) mellett, sok tartalmi párhuzama miatt Scholz László éneke (EÉ 70) is ajánlható.

Lekció

A kapernaumi királyi tisztviselő története János evangéliumából (Jn 4, 46b–54), ahol érdekes párhuzam lenne a szinoptikus verzióban a hangsúlyosan pogány századossal való közösségvállalása Jézusnak. Míg az epistola (Ef 6,10–17) éppen a felfegyverkezés sajátos keresztény lehetőségét mutatja meg.

Illusztrációk

FILM

David Lean 1957-es klasszikusa: *Híd a Kwai folyón*. A film a megmutatja azt az erkölcsi dilemmát, amelybe a japán hadifogságba került angol csapat került. Munkálkodni az ellenség stratégiai fontosságú hídján, ezzel bizonyítva a morális és civilizációs elsőbbséget, vagy harcolni és szabotálni a háború logikája szerint? A válasz nehézségét mutatja a különbség, hiszen a film alapjául szolgáló regényben a híd megmarad, és használja az ellenség, viszont a filmben felrobban, illetve maga a történelmi valóság a vasút nyomorúságos megépítésével.

GONDOLATOK

„A keresztyén reménység, amely a legforradalmibb, amit csak ki lehet gondolni, és amely mellett minden más forradalom csupán vaktöltény, fegyelmezett reménység. Az ember határait kijelöli.”

Karl Barth (1886–1968) svájci protestáns teológus, a dialektikus teológia alapítója

„Kiemelhetsz egy embert a szülőföldjéről, de a szülőföldjét sohasem emelheted ki az emberből.”

Siddhartha Mukherjee (1970–) indiai származású amerikai orvos, biológus, író

„A reménység, mint a hit, mindenekelőtt bátor, és attól sem riad vissza, hogy nevetséges legyen. A remény veresége nem kétségbeeséshez, hanem rezignációhoz vezet, és az olyan ember rezignációja, aki valaha reménykedett, mindig megőrzi a reménység erejét.”

Thornton Wilder (1897–1975)
amerikai regény- és drámaíró

VERS

Friedrich Schiller: *Remény* (részletek)

„Álmodnak egy szebb, jobb hazáról,

Ez álom minden emberé:

Lihegve tör a földi tábor

Egy felragyogó cél felé!

A föld tavaszra, télre válik –

Az ember remél mindhalálig.

[...]

S ez nem valami lázas eszme

Bomlott agyvelők éjjelén;

A lélek harsog messze, messze:

Nagyobbért, szebbért élek én! –

S amit a lélek hangja hirdet,

Az nem csalhat meg soha minket!

(Ford. Dsida Jenő)

Felhasznált irodalom

ALLEN, L. E. 2008. *Jeremiah. A Commentary*. Westminster John Knox Press, Louisville.

BARTH, Karl 2006. *Szemvillanások. Elgondolkodtató szövegek*. Ford. Zámbóné Tóth Emese. Kálvin Kiadó, Budapest.

BRUEGGEMANN, W. 1998. *A Commentary on Jeremiah*. Eerdmans, Grand Rapids.

FARKAS Ervin 2017. Szentháromság ünnepe után 21. vasárnap (Jer 29,1–14). *Lelkipásztor*, 92. évf. 10. sz. 396–398. o.

■ SZABÓ B. ANDRÁS